

gerat sub Calluce mag. mil. idem cum Gepidas aut certe Mundonis cum Gothis, in quibus ambobus auctores belli pariter conruerunt.

388. Hi sunt casus Romanae rei publicae preter instantia cottidiana Bulgarum, Antium et Sclavinorum. Que si quis scire cupit, annales consulumque seriem revolvat sine fastidio repperietque dignam nostri temporis rem publicam tragydiae. Scietque unde orta, quomodo aucta, qualiterve sibi cunctas terras subdiderit et quomodo iterum eas ab ignavis rectoribus amiserit. (p. 52₂₋₁₄)

B. GETICA

1. De Scythia eiusque finibus

28. Haec ergo pars Gothorum, quae apud Filemer dicitur in terras Oium emenso amne transposita, optatum potiti solum. Nec mora ilico ad gentem Spalorum adveniunt consertoque proelio victoriam adipiscunt, exindeque iam velut victores ad extremam Scythiae partem, quae Ponto mari vicina est, properant. Quemadmodum et in priscis eorum carminibus pene storicu ritu in commune recolitur: quod et Ablavius descriptor Gothorum gentis egregius verissima adtestatur historia. 29. In quam sententiam et nonnulli consensere maiorum: Ioseppus quoque annalium relator verissimus dum ubique veritatis conservet regulam et origines causarum a principio revolvat. Haec vero quae diximus de gente Gotho-

станала преди нея при началника на войските Калук¹ също с гепидите, и битката на Мундо² с готите. И в двете тия битки загинали също и виновниците за войната.

388. Това са бедите, които римската държава понесла, освен всекидневните нападения на българи, анти и славини. Ако някой поиска да ги узнае, нека разгърне без досада летописите и списъка на консулите и ще намери държавата в наши дни достойна за оплакване. И той ще узнае отгде е произлязла, по какъв начин се е уголемила, как си е подчинила всички земи и по какъв начин отново ги е загубила поради невежи водачи³.

B. ИСТОРИЯ НА ГОТИТЕ

1. Скития и нейните граници

28. И тъй тази част от готите, за които Филимер⁴ казва, че са разположени отвъд реката в областта Ойум⁵, заели желаната от тях земя. Без да се бавят, те веднага стигнали до племето спали⁶ и като влезли в сражение с тях, спечелили победа. Оттам, вече като победители, те се устремили към най-отдалечената част на Скития⁷, която граничи с Понтийското море⁸. Тия събития се предават в старите им песни по същия начин изобщо като исторически разказ. За това свидетелствува и Аблавий⁹, отличният историк на готското племе, в своята най-достоверна история. 29. Към това мнение се придържат и някои от по-старите автори; също и Йосиф¹⁰, най-достоверен автор на хроники, който навсякъде спазва истината и издирва произхода на нещата от самото им начало. Обаче ние не зна-

¹ Битката между гепидите и пълководеца на Източната римска империя Калук станала в 539 г. Тя завършила с победа на гепидите. Срв. *Schmidt*, *Die Ostgermanen*², стр. 536. ² Срв. стр. 301, бел. 2. ³ Тия думи на Йорданес, писани през 551 г., изразяват красноречиво тежкото положение на империята към средата на VI в. Те са и твърде остра критика срещу юстиниановото управление, въпреки неговите усилия да обедини под властта на Константинопол областите, подвластни на някогашната Римска империя. ⁴ Според легендата за преселението на готите Филимер бил водачът на една от групите, която първа започнала преселението. Срв. *Schmidt*, *Die Ostgermanen*², стр. 199. ⁵ Областта Ойум не е локализирана. Името на реката също не е известно. ⁶ Спалите са племе с неустановен окончателно етнически произход. Някои ги смятат за сродни с хуните. Срв. *Schmidt*, *Die Ostgermanen*², стр. 200. ⁷ Някъде северно от устието на Дунав. ⁸ Сиреч Черно море. ⁹ Аблавий е готски историк, за когото не се знае почти нищо. Предполага се, че той е идентичен с едноименния ритор от края на IV в. и началото на V в., написал римска история на гръцки език. Срв. *Schmidt*, *Die Ostgermanen*², стр. 28. ¹⁰ Сиреч Флавий Йосиф, известен еврейски историк от I в. от н. е.

rum principia cur omiserit, ignoramus: sed tantu Magog eorum stirpe comemorans, Scythas eos et natione et vocabulo asserit appellatos. Cuius soli terminos, antequam aliud ad medium deducamus, necesse est, ut iacent, edicere.

30. Scythia si quidem Germaniae terre confines eo tenus, ubi Ister oritur amnis vel stagnus dilatatur Morsianus, tendens usque ad flumina Tyram, Danastrum et Vagosolam, magnumque illu Danaprum Taurumque montem, non illum Asiae, sed proprium, id est Scythicum, per omnem Meotidis aditum, ultraque Meotida per angustias Bosfori usque ad Caucasum montem amnemque Araxem ac deinde in sinistram partem reflexa post mare Caspium, quae in extremis Asiae finibus ab Oceano eoroboro in modum fungi primum tenuis, post haec latissima et rotunda forma exoritur, vergens ad Hunnus, Albanos et Seres usque digreditur. 31. Haec, inquam, patria, id est Scythia, longe se tendens lateque aperiens, habet ab oriente Seres, in ipso sui principio litus Caspii maris commanentes; ab occidente Germanos et flumen Vistulae; ab arctu, id est septentrionali, circumdatur oceano, a meridiae Persida, Albania, Hiberia, Ponto atque extremo alveo Istri, qui dicitur Danubius ab ostea sua usque ad fontem. 32. In eo vero latere, qua Ponticum litus attingit, oppidis haut obscuris involvitur, Boristhenide, Olbia, Callipolida, Chersona, Theodosia, Careon, Myrmicion et Trapezunta, quas indomiti Scytharum nationes Grecis permiserunt condere, sibimet commercia prestaturos. In cuius

ем защо е пропуснал началната история на готското племе, която ние разказахме. Но като споменава само за техния род Магог¹, той твърди, че се наричали скити по племенното си название. Необходимо е да опишем къде се намират границите на тази земя, преди да пристъпим към по-нататъшния разказ.

30. Скития граничи с областите на Германия там, където извира река Истър или където се разстила Мурсианското² езеро, и се простира до реките Тира, Данастър и Вагосола, до голямата река Данапър и до планината Тавър³, не до онзи Тавър в Азия, но до тамошния, т. е. скитския Тавър, продължава по цялото крайбрежие на Меотида и отвъд Меотида през Босфорския пролив чак до планината Кавказ и реката Аракс⁴, след това извира наляво зад Каспийско море. Тя започва във формата на гъба от Югоизточния океан⁵ в най-отдалечените предели на Азия — отначало тясна, а след това добива широка и кръгла форма и стига до хуните, албаните⁶ и серите⁷. 31. Тая именно страна, т. е. Скития, се простира надлъж и нашир и граничи на изток със серите, чиято земя в самото си начало заема брега на Каспийско море. На запад Скития граничи с германците и река Вистула, откъм „Голямата мечка“, т. е. откъм север е заобиколена от океана, а на юг граничи с Персия, Албания⁸, Хиберия⁸, Понтийско море и най-долното течение на Истър, който се нарича Дунав от устието си чак до извора. 32. В тази част на Скития, която достига до Понтийско море, се намират забележителни градове: Бористенида⁹ Олбия¹⁰, Калипол, Херсон, Теодосия, Кареон, Мирмикион¹¹ и Трапезунд¹². Дивите скитски племена допуснали гърците да основат тези градове, за да търгуват с тях. В средата на тази

¹ С името Магог в Библията се обозначава едно загадъчно племе. Срв. например Битие X 2. В случая се има пред вид един пасаж у *Флавий Иосиф*, I 6, 1, където Магог се отъждествява със скитите. Срв. *Ант. Флоровский*, Сборник В. Н. Златарски, София 1925, стр. 512 сл. ² За Мурсианското езеро вж. стр. 336, бел. 8. ³ Тавър се наричали планините в Таврическият п-в, дн. Крим. ⁴ Аракс, известна река, която разделя Армения и Мидия и се влива в Каспийско море, дн. Арас. ⁵ Под Югоизточен океан вероятно се разбира най-общо Индийският океан и в случая Персийският залив. ⁶ Албаните са жителите на областта Албания (между дн. Грузия в Кавказ и Каспийско море). Етнически представят смес от различни малко или повече сродни кавказки племена. ⁷ За серите вж. стр. 153, бел. 5. ⁸ За Албания вж. по-горе, бел. 6. Иберия или Хиберия е дн. Грузия. ⁹ Бористенида или Бористен е друго име на Олбия. Срв. Steph. Byz. s. v.; *Diehl*, Olbia, PWRE, XVII, кол. 2406. ¹⁰ Олбия, прочута гръцка колония по Северното Причерноморие, основана от Милет около 645 г., при устието на Буг. ¹¹ Калипол, Херсон, Теодосия, Кареон и Мирмикон са гръцки колонии по Северното Причерноморие. ¹² Трапезунд, гръцка колония на югоизточния ъгъл на Черно море, дн. също Трапезунд.

Scythiae medium est locus, qui Asiam Europamque ab alterutro dividit, Riphei scilicet montes, qui Thanain vastissimum fundunt intransantem Meotida cuius paludis circuitus passuum mil. CXLIII, nusquam octo ulnis altius subsidentis. (pp. 60₂₁—62₉).

2. De Sclavinorum et Antarum sedibus

33. In qua Scythia prima ab occidente gens residet Gepidarum, que magnis opinatisque ambitur fluminibus. Nam Tisia per aquilonem eius chorumque discurrit; ab africo vero magnus ipse Danubius, ab eoo Flutausis secatur, qui rapidus ac verticosus in Istri fluentia furens divolvitur. **34.** Introrsus illis Dacia est, ad coronae speciem arduis Alpibus emunita, iuxta quorum sinistrum latus, qui in aquilone vergit, ab ortu Vistulae fluminis per immensa spatia Venetharum^a natio populosa consedit. Quorum nomina licet nunc per varias familias et loca mutantur, principaliter tamen Sclaveni^b et Antes^c nominantur. **35.** Sclaveni^d a civitate Novietunense^e et laco qui appellatur Mursiano usque ad Danastrum et in boream Viscla tenus commorantur: hi paludes silvasque pro civitatibus habent. Antes^f vero, qui sunt eorum fortissimi, qua Ponticum mare curvatur, a Danastro extenduntur usque ad Danaprum^g, quae flumina multis mansionibus ab invicem absunt. **36.** Ad litus autem Oceani, ubi tribus faucibus fluentia Vistulae fluminis ebibuntur, Vividarii^h resident, ex diversis nationibus aggregati; post quos ripam Oceani item Aesti tenent, pacatum hominum genus omnino.

Скития се намира мястото, което разделя Азия и Европа една от друга, а именно Рифейските планини. От тях извира огромната Танаис¹, която се влива в Меотида. Обиколката на това езеро е 144 мили, а дълбочината никъде не е повече от осем лакти.

2. Славини и анти и техните поселения

33. В тази Скития първото племе откъм запад са гепидите, чиито земи се заобикалят от големи и прочути реки. И наистина Тисия² протича през северната и северозападната им област, откъм югозапад ги отделя самата голяма река Дунав, а откъм изток — Флутаусис³, който бърза и като прави много водовъртежи, се втурва яростно във водите на Истър. **34.** Всред тях е Дакия, защитена околоръст от стръмните Алпи⁴ във вид на венец. От лявата им страна, която е обърната към север, и от началото на река Вистула⁵ живее върху огромно пространство многолюдният народ венети⁶. Наистина техните имена се менят според разните родове и места, но те се наричат главно славини⁷ и анти⁷. **35.** Славините обитават от Новиодунум⁸ и така нареченото Мурсианско езеро⁹ чак до Данастър и на север до Вистула: блатата и горите им служат за поселения. А антиите, които са най-храбри от тях, живеят от Данастър чак до Данапър, гдето се извира Понтийското море. Тези реки отстоят една от друга на много дни път. **36.** До брега на океана обаче, гдето водите на Вистула се изливат през три устия, обитават видивариите¹⁰, които са сбирщина от различни народности. Зад тях естите¹¹, един съвсем миролю-

a) venetharum HPVLXYZ, venetarum A, venit uinidar^u m B, venit uinadarum O. b) scaueni AO, sclauani B, sclauenni Z., c) et antes nominantur (dicuntur A) sclaueni om. XYZ. d) sclauani OB, scaueni A. f) novietunense L, novietanense XYZ novi et sclauinorum unnense (-sem B) OB. f) antei O^a. g) danubrum O, danubium B. h) uiruarum V, uidiarii OB.

¹ Танаис е дн. р. Дон. ² Тисия е дн. р. Тиса. ³ Флутаусис е дн. р. Алута. Срв. Brandis, Dacia, PWRE, IV, кол. 1969. ⁴ Става дума за Карпатите. ⁵ Река Висла. ⁶ През I и II в. от н. е. славяните се споменават у авторите под името венети или венеди. От този пасаж, както и от други автори, се вижда, че през тази епоха те са обитавали областта между Висла, Балтийско море и Карпатите. Срв. Niederle, Manuel de l'antiquité slave, I, стр. 31 сл. ⁷ Антиите и славяните са били двата основни клона на голямата славянска племенна общност. Антиите се смятат за предци на източните славяни, а славините — на южните и западните. За анти и славини срв. П. Н. Третяков, Восточнославянские племена², Москва — Ленинград, 1953 г. ⁸ Едни автори го отъждествяват с Новиодунум (дн. Исакча), а други — с Neviodunum в Горна Панония (дн. Дерново). Срв. Скржинская, пос. съч., стр. 15. ⁹ Това езеро се отъждествява с езерото Незидер в Югославия, източно от Винковци, а според други автори то е Балатонското езеро. Срв. Скржинская, пос. съч., стр. 13—15. ¹⁰ Видивариите (у Йорданес, История на готите, 96, се наричат и Vividarii) се отъждествяват с някогашните обитатели на старата Лифландия (част от дн. Латвия). ¹¹ Естите се смятат за предшественици на естонците.

Quibus in austrum adsidet gens Acatziro-
rum^a fortissima, frugum ignara, quae peco-
ribus et venationibus victitat. 37. Ultra quos
distendunt supra mare Ponticum Bulgarum^b
sedes, quos notissimos peccatorum nostro-
rum mala fecerunt. Hinc iam Hunni quasi
fortissimorum gentium fecundissimus cespes
bifariam populorum rabiem pullularunt.
Nam alii Altziagiri^c, alii Saviri puncupan-
tur, qui tamen sedes habent divisas: iuxta
Chersonam Alziagiri^d, quo Asiae bona
avidus mercator importat, qui aestate cam-
pos pervagant effusas sedes, prout armen-
torum invitaverint pabula, hieme supra
mare Ponticum se referentes. Hunuguri^e
autem hinc sunt noti, quia ab ipsis pellium
murinarum venit commercium: quos tan-
torum virorum formidavit audacia. 38. Quo-
rum^f mansione prima in Scythiae solo
iuxta paludem Meotidem, secundo in My-
siam Thraciamque et Daciam^g, tertio supra
mare Ponticum rursus in Scythia legimus
habuisse. (pp. 62₉—63₁₈).

3. De Danubio flumine

75. Et quia Danubii mentio facta est,
non ab re iudico pauca de tali amne egre-
gio indicare. Nam hic in Alamannicis arvis
exoriens sexaginta a fonte suo usque ad
ostia in Ponto mergentia per mille ducen-
torum passuum milia hinc inde suscipiens
flumina in modum spinae, quem costas ut
cratem intexunt, omnino amplissimus est.
Qui lingua Bessorum Hister vocatur, du-
centis tantum pedibus in altum aquam in
alveo habet profundam. Hic etenim amnis
inter cetera flumina in magnum omnes
superans praeter Nilum. Haec de Danubio
dixisse sufficiat. (p. 75₁₂₋₁₉).

a) acatirorum V, agatzirorum OB. b) uulgarum V, burgarum O. c) altziagri Z, * * aulziagri O, aulziagri B. d) ultziagiri PV, ultiziagiri X, ultziagri Z, uultziagiri L, autziagiri A, aulgiagiri O, aulziagri B. e) hunugguri P, uniguri L, hunucari ObB, hunu * * * * Oa, hunugiri Y. f) fortasse Gothorum Mommsen. g) mensiam tratiasque et daciam O, maesiam traciaque et dacia A, maesia traciaque et dacia B, mysiam (misiam Y) thraciasque et daciam (datiam Y, dacia Z) XYZ.

¹ Акацирите били хунско племе. ² Алциагирите са били вероятно хунско племе и се отъждествяват от някои учени с т. н. οὐλίτινζουροι. Вж. Moravcsik, Byzantinoturcica, II, стр. 153, 198. ³ Савирите (сабирите) се смятат за хунско племе, което през V—VI в. обитавало близо до Кавказ. ⁴ Хунугурите или уногурите са били тюркски племена, които влизали в състава на хунския племенен съюз. Вж. Златарски, История, I, ч. 1, стр. 23—33; Moravcsik, Zur Geschichte der Onoguren, Ungarische Jahrbücher, 10 (1930), стр. 53—90, Същият, Byzantinoturcica, II, стр. 189. ⁵ Сиреч готите,

бив народ, заемат също брега на Океана. На юг от тях се намира извънредно храбрият народ на акацирите¹, който не познава земеделието, а живее от скотовъдство и лов. 37. Отвъд тях, над Понтийско море, се простират местата, обитавани от българите, които са станали твърде известни поради лошите последици от нашите грехове. Оттук вече следват хуните, които като някакво буйно коренище от най-храбри племена са създали двойна напасть за народите: едни от тях са наречени алциагири², а другите — савири³. Те обаче живеят отделно. Близо до Херсон, гдето алчният търговец внася азиатски стоки, са алциагирите. Лете те бродят по полята и се пръскат нашироко, за да търсят паша за добитъка си, а зиме се завръщат при Понтийското море. Хунугурите⁴ пък са известни по това, че търгуват с хермелинови кожи. От тях се изплашили тия толкова смели мъже⁵, (38) чието първо местопребиваване, както четем, било на скитска земя покрай Меотидското блато, после в Мизия, Тракия и Дакия и найсетне отново над Понтийското море в Скития.

3. Река Дунав

75. И понеже стана дума за Дунав, не мисля, че ще бъде излишно да кажа няколко думи за тази знаменита река. Тя извира от Аламанска земя и на едно разстояние от 1200 мили от извора чак до устието си в Понта приема шестдесет реки от едната и от другата си страна подобно на гръбнак със склучени в него ребра. Изобщо той е много пълноводен. На езика на бесите се нарича Истър; дълбочината на водата в коритото му е само двеста стъпки. Тази река по големина надминава всички останали освен река Нил. Това, което казахме за Дунава, е достатъчно.

4. *De Visigothis et Ostrogothis*

82. Nunc autem ad id, unde digressum fecimus, redeamus doceamusque, quomodo ordo gentis, unde agimus, cursus sui metam explevit. Ablabius enim storicus refert, quia ibi super limbum Ponti ubi eos diximus in Scythia commanere, ibi pars eorum, qui orientali plaga tenebat, eisue praeerat Ostrogotha, utrum ab ipsius nomine, an a loco, id est orientales, dicti sunt Ostrogothae, residui vero Vesegothae, id est a parte occidua. (p. 78₃₋₈).

5. *De Maximini origine*

83. Et quia iam superius diximus eos transito Danubio aliquantum temporis in Mysiam Thraciamque vixisse, ex eorum reliquiis fuit et Maximinus imp. post Alexandrum Mamaeae. Nam, ut dicit Symmachus in quinto suae historiae libro, Maximinus, inquiring, Caesar mortuo Alexandro ab exercitu effectus est imp., ex infimis parentibus in Thracia natus, a patre Gotho nomine Micca, matre Halana, quae Ababa dicebatur. Is triennio regnans, dum in Christianos arma commoveret, imperium simul et vitam amisit. 84. Nam hic Severo imp. regnante et natalis die filii celebrante, post prima aetate et rusticana vita de pascuis in militiam venit. Princeps si quidem militares dederat ludos; quod cernens Maximinus, quamvis semibarbarus adulscens, propositis praemiis patria lingua petit ab imperatore, ut sibi luctandi cum expertis militibus licentiam daret. 85. Severus, ammodum miratus magnitudinem formae — erat enim, ut fertur, statura eius procera ultra octo pedes — iussit eum laxis corporis

4. *За вестготите и остготите*

82. Сега вече нека се върнем там, откъдето се отклонихме, и да разкажем как племето, за което говорим, е завършило своите странствувания. И тъй историкът Аблавий разказва, че понеже готите, за които казахме, останали в Скития на брега на Понта, то там част от тях, които заемали източната област и техен предводител бил Острогот, се нарекли остроготи т. е. източни готи, било по името на самия него, било по името на мястото, останалите пък се нарекли визиготи, т. е. западни готи¹.

5. *За произхода на император Максимин*

83. Готите, както казахме по-горе, след като преминали Дунава, живели известно време в Мизия и Тракия. От техните потомци произхождал и император Максимин², наследник на Александър³, сина на Мамея. И тъй, както казва Симах⁴ в петата книга на своята история, Максимин Цезар бил провъзгласен от войската за император след смъртта на Александър. Той бил роден⁵ в Тракия от родители с долен произход — от баща гот, на име Мика, и от майка аланка, която се казвала Абаба. Той царувал три години, а когато се опълчил срещу християните, изгубил едновременно и властта, и живота си. 84. При управлението на император Север, когато той празнувал рождения ден на сина си, Максимин още съвсем млад преминал от пастирския живот и пасбищата на военна служба. Прочее императорът бил устроил игри за войниците. Научавайки за това, Максимин, при все че бил младеж от полуварварски произход, след като били обявени наградите, поискал от императора на родния си език да му се разреши да се бори с опитните войници. 85. Север, извънредно очуден от грамадния му ръст — той, както се говори, бил висок повече от осем стъпки — наредил

¹ Вж. стр. 65, бел. 6. ² Император Максимин Тракиецът (235—238). ³ Сиреч император Александър Север (222—235). ⁴ Квинт Аврелий Мемий Симах, консул в 485 г., потомък на бележития оратор Симах (срв. стр. 136, бел. 1), съставил Римска история в 7 книги. Срв. *Teuffel*, *Röm. Literaturgeschichte* III², § 477, 4. ⁵ За неговия произход срв. разказаното по-горе в „История на римските императори“, XIX сл., (тук стр. 53 сл.). В своето изложение Йорданес е повлиян изцяло от този извор.

пеху contendere, ne quid a rudi homine militaribus viris eveniret iniuriae. Tum Maximinus sedecim lixas tanta felicitate prostravit, ut vincendo singulos nullam sibi requiem per intercapidinem temporis daret. Hic captis praemiis iussus in militiam mitti, primaque ei stipendia equestria fuere. Tertia post haec die, cum imperator prodiret ad campum, vidit eum exultantem more barbarico iussitque tribuno, ut eum coherciturum ad Romanam inbueret disciplinam. Ille vero, ubi de se intellexit principem loqui, accessit ad eum equitantemque praeire pedibus coepit. **86.** Tum imperator equo ad lentum cursum calcaribus incitato multos urbes huc atque illuc usque ad suam defatigationem variis deflexibus impedivit ac deinde ait illi: „num quid vis post cursum, Thracisce, luctare?“ respondit: „quantum libet, imperator“. Ita Severus, ex equo desiliens, recentissimos militum cum eo decertari iussit. At ille septem valentissimos iuvenes ad terram elisit, ita ut antea nihil per intervalla respiraret, solusque a Caesare et argenteis praemiis et aureo torque donatus est; iussus deinde inter stipatores degere corporis principalis. **87.** Post haec sub Antonio Caracalla ordines duxit ac saepe famam factis extendens plures militiae grados centuriatumque strenuitatis suae praetium tulit. (pp. 78₉—80₃).

6. *Gothi citra Danubium incursiones faciunt*

89. Nam gens ista mirum in modum in ea parte, qua versabatur, id est Ponti in litore Scythiae soli, enituit, sine dubio tanta spatia tenens terrarum, tot sinus maris, tot fluminum cursus, sub cuius saepe dextera Vandalus iacuit, stetit sub praetio Marcomannus, Quadorum principes in servitute redacti sunt. Philippo namque ante dicto regnante Romanis, qui solus ante Constantinum Christianus cum Philippo

да се бори с ония, които били в обоза, за да не пострадат редовните войници от такъв груб човек. Тогава Максимин така лесно прострял на земята 16 души от обоза, че надвивал всекиго поотделно, без да си даде никаква почивка през промеждутъка. След това той получил наградата и му било заповядано да постъпи във войската, като най-напред служил като конник. На третия ден след това, когато императорът отишъл в лагера, видял го да скача по варварски обичай и заповядал на трибуна да го обучи на римска дисциплина. А Максимин, щом разбрал, че императорът говори за него, се приближил и започнал да изпреваря пешком язdecия император. **86.** Тогава императорът, както яздел бавно, пришпорил коня си и направил много кръгове с различни обиколки на сам-натам, докато се изморил, а след това казал на Максимин: „Искаш ли, тракиецо, и след тичането да се бориш?“ Той отговорил: „Колкото щеш, императоре“. Тогава Север, скачайки от коня, заповядал да се борят с него бодри войници. Максимин пък, също както по-рано, без да си поеме дъх прострял на земята седем от най-яките младежи. Той единствен бил надарен от императора със сребърна награда и златна огърлица и му било заповядано да постъпи в свитата на императора. **87.** След това той получил военен чин по времето на Антонин Каракала и след като славата му поради подвизите му се разпространила, той получил и повече военни чинове и центурионски чин като награда за храбростта си.

6. *Готски нахлувания в Мизия*

89. Този народ се отличил особено много в онази област, гдето пребивавал, т. е. по понтийския бряг на Скития, понеже владеел безспорно толкова обширни земи, толкова много морски заливи и толкова реки. Често вандалите бивали сразявани от неговата десница, маркоманите му плащали данък, а князете на квадите му били подчинени. Когато царувал над римляните споменатият вече Филип¹, който единствен преди Константин бил християнин, заедно със сина

¹ Имп. Филип Арабин (244—249).

idem filio fuit, cuius et secundo anno regni Roma millesimum annum explevit, Gothi, ut adsolet, subtracta sibi stipendia sua aegre ferentes, de amicis effecti sunt inimici. Nam quamvis remoti sub regibus viverent suis, rei publicae tamen Romanae foederati erant et annua munera percipiebant. 90. Quid multa? Transiens tunc Ostrogotha cum suis Danubio Moesiam Thraciasque vastavit. Ad quem rebellandum Decius senator a Philippo dirigitur. Qui veniens dum Getis² nihil praevaleret, milites proprios exemptos a militia fecit vitae privatae degi, quasi eorum neglectu Gothi Danubium transfretassent, factaque ut puta^b in suis vindicta ad Philippum revertitur. Milites vero videntes se post tot labores militia pulsos, indignati ad Ostrogothae regis Gothorum auxilium confugerunt. 91. Qui^c excipiens eos eorumque verbis accensus mox tricenta milia suorum armata produxit ad bellum adhibitis sibi Taifalis et Astringis nonnullis, sed et Carporum trea milia, genus hominum ad bella nimis expeditum, qui saepe fuere Romanis infesti; quos tamen post haec imperante Dioclitiano et Maximiano Galerius Maximinus Caesar devicit et rei publicae Romanae subegit. His ergo addens Gothos et Peucinos^d ab insula Peucis^e, quae in ostia Danubii Ponto mergentia iacet, Argaithum et Gunthericum nobilissimos suae gentis doctores praefecit. 92. Qui mox Danubium, vadati et de secundo Moesiam populati Marcianopolim eiusdem patriae urbem famosam metropolim adgrediuntur, diuque obsessam accepta pecunia ab his qui inerant reliquerunt. 93. Et quia Marcianopolim nominavimus, libet aliqua de eius situ bre-

си Филип, и през втората година на чието царуване Рим навършил хилядогодишнината си, готите, както обикновено се случва, се превърнали от приятели в неприятелни, понеже били недоволни от прекратяването на заплащаните им суми. Защото, ако и да живеели извън пределите на империята под свои крале, все пак били съюзници на римската държава и получавали от нея годишни дарения. 90. Накъсо казано, тогава Острогот¹ преминал с хората си Дунава и опустошил Мизия и Тракия. За да го отблъсне, Филип изпратил сенатора Деций. А той, като дошъл там и нямал никакъв успех срещу гетите², освободил от служба собствените си войници и ги оставил да живеят като обикновени граждани, тъй като готите били преминали Дунава уж поради тяхната небрежност. Прочее, като наложил такова наказание на войниците си, завърнал се при Филип. Обаче войниците, когато се видели след толкова усилия изгонени от войската, възнегодували и прибегнали до помощта на готския крал Острогот. 91. Той ги приел и, възбуден от техните думи, повел веднага на война триста хиляди свои войници, като присъединил към тях много тайфали³ и аstringи⁴, а също и три хиляди карпи — едно много войнствено племе, което било често във враждебни отношения с римляните. По-късно обаче, когато управлявали Диоклетиан и Максимиан, цезарят Галерий Максимин ги победил и подчинил на римската държава. Тогава, като присъединил към тях готи и певкини⁵ от остров Певка⁶, който лежи в сред вливащите се в Понт дунавски ръкави, той им назначил за предводители Аргайт и Гунтерик, най-знатните от тяхното племе. 92. А те веднага преминали Дунава и опустошили за втори път Мизия, нападнали Марцианопол, прочутия главен град на тази област, обсаждали го дълго време и след като получили пари от тези, които се намирили в него, го изоставили⁷. 93. И понеже споменахме Марцианопол, нека кажем на-

a) gentis O, genti B, gothis A. b) ut pota O, ut potavit HPV, ut putabat A. c) quorum rex suscipiens A. d) pesicenos O, pesinceos B, peccinos XYZ. e) paucis OB, peccis XYZ.

¹ Същинското име на споменатия готски владетел не е известно. В действителност Острогот означава „остгот“ и е обобщително име за остготите. Срв. Schmidt, Die Ostgermanen², стр. 201. ² Под гети се разбират готи. ³ За тайфалите вж. стр. 127, бел. 3. ⁴ Аstringите или асдингите били вандалско племе. ⁵ За певкините вж. стр. 65, бел. 5. ⁶ Вж. стр. 142, бел. 8. ⁷ Дексип (фр. 25) е дал описание на тази обсада. Вж. Гръцки извори, I, стр. 3, 5. Schmidt, Die Ostgermanen, стр. 206, бел. 1, смята за невероятно съобщението, че готите се били оттеглили, след като получили откуп.

viter intimare. Nam hanc urbem Traianus imperator hac re, ut fertur, aedificavit, eo quod Marciae sororis suae puella, dum lavat in flumine illo qui nimii limpeditatis saporisque in media urbe oritur Potami cognomento, exindeque vellit aquam haurire, casu vas aureum quod ferebat in profundum decidit, metalli pondere praegravatum longeque post ab imis emersit; quod certe non erat usitatum aut vacuum sorberi aut certe semel voratum undis respuentibus enatare. His Traianus sub admiratione conpertis fontique numinis quoddam inesse credens conditam civitatem germanae suae in nomine Marcianopolim pincupavit.

94. Abhinc ergo, ut dicebamus, post longam obsidionem accepto praemio ditatus Geta recessit ad propria. (pp. 80₁₄—82₉).

7. Gothi Moesiam et Thraciam vastant et Decii exercitum profligant

101. Post cuius decessum Cniva, exercitum dividens in duas partes, nonnullos ad vastandum Moesiam dirigit, sciens eam negligentibus principibus defensoribus destitutam; ipse vero cum LXX^a milibus ad Eusciam^b, id est Novas conscendit^c. Unde a Gallo duce remotus^d Nicopolim accedit, quae iuxta Iatrum fluvium est constituta notissima^e; quam devictis Sarmatis Traianus et fabricavit et appellavit Victoriae civitatem. Ubi Decio superveniente imperatore tandem Cniva in Hemi^f partibus, quae non longe aberant, recessit, unde apparatu disposito Philippopolim^g ire festinans. 102. Cuius secessu Decius imperator cognoscens et ipsius urbis ferre subsidium gestiens iugum^h

кратко нещо за неговото положение. Този град е построен, както разправят, от император Траян¹ по следния повод. Една слугиня на сестра му Марция, като се миела на реката, наречена Потамос², която има извънредно бистра и вкусна вода и извира всред града, и като поискала да гребне вода оттам, случайно изпуснала в дълбоката вода златния съд, който носела. Той поради тежестта на метала потънал, но дълго време след това изплувал из дълбините. Наистина не било нещо обикновено един празен съд да потъне и след като веднъж е потънал, вълните да го изхвърлят и да изплува. Когато Траян узнал с учудване това, помислил, че в извора има някакво божество и основал град, който нарекъл на името на сестра си Марцианопол.

94. И тъй, както казахме, след дълга обсада, обогатени с получения дар, гетите се завърнали в своите земи.

7. Готите опустошават Мизия и Тракия и разбиват войската на Деций

101. След смъртта на Острогот Книва³ разделил войската на две части и изпратил една част да опустошава Мизия, понеже знаел, че тя поради нехайството на императорите била лишена от защитници, а сам той се установил с 70 000 войници при Еусция⁴, т. е. Нове. Отблъснат там от пълководеца Гал, той се приближил до Никопол⁵, един много известен град, разположен при река Ятрус⁶, който Траян построил след като победил сарматите и го нарекъл „град на победата“. Когато император Деций неочаквано дошъл тук, Книва се оттеглил най-сетне в областта на Хемус⁷, която отстояла недалеч. Оттам, като, се погрижил за въоръжението си, побързал да се отправи към Филипопол. 102. Като узнал за неговото отпътуване, император Деций прехвърлил билото на

a) octoginta XYZ. b) eusciam Mommsen, eustesiam XYZ, eustesium OB, euscesium HPV, eoscesium A, euiscesium vel eiuscesium L. c) Mommsen malit consedit, cum praesertim Novae et ipsae in Moesia sitae sint. d) constructa XYZ. e) nouissima B. f) hieme LO, heroniae B. g) philippolim LA, philopolim Y, phiplipom O. h) iugo hemi AXYZ, iugum enim HPV, iugum eius L, iugum O, iugo B.

¹ Имп. Траян (98—117). ² Река Потамос е дн. Девненската река. Самата дума *Ποταμός* означава река. ³ Книва, готски вожд, предводител на готите, които превзели Филипопол и опустошили Тракия през 50-те години на III в. ⁴ С Еусция е обозначен градът Нове, м. Стъклен до Свищов. ⁵ С Никопол е означен известния Nicopolis ad Istrum, дн. развалини при с. Никюп, Търновско. Градът не е бил разположен на Янтра, както разправя Йорданес, а на Росица. ⁶ Ятрус е дн. Янтра. ⁷ Хемус е дн. Стара планина.

Hemi montis transacto ad Beroam^a venit. Ibi dum equos exercitumque lassum refoveret, ilico Cniva cum Gothis in modum fulminis ruit, vastatoque Romano exercitu imperatorem cum pauculis, qui fugere quiverant, ad Eusciam rursus^b trans Alpes in Mysia^c proturbavit, ubi tunc Gallus dux limitis cum plurima manu bellantium morabatur; collectoque tam exinde quam de Usco^d exercitu, futuri belli se parat in aciae. 103. Cniva vero diu obsessam invadit Philippopolim praedaque potitus Prisco duce qui inerat sibi foederavit quasi cum Decio pugnaturum. Venientesque ad conflictum ilico Decii filium sagitta saucium crudeli funere confodiunt. Quod pater animadvertens licet ad confortandos animos militum fertur dixisse: „Nemo tristetur: perditio unius militis non est rei publicae deminutio“, tamen, paterno affectu non ferens, hostes invadit, aut mortem aut ultionem filii exposcens, veniensque ad Abritto Moesiae civitatem circumseptus a Gothis et ipse extinguitur imperii finem vitaeque terminum faciens. Qui locus hodieque Decii ara dicitur, eo quod ibi ante pugnam mirabiliter idolis immolasset. (pp. 83₂₃—84₁₈).

8. Aemilianus in Moesia imperium arripit

105. Tunc et Emilianus quidam Gothis saepe ob principum negligentiam Mysiam^e devastantibus, ut vidit licere nec a quoquam sine magno rei publicae dispendio removeri, similiter suae fortunae arbitratus posse venire, tyrannidem in Moesia^f

планината Хемус, понеже искал да дойде на помощ на самия град, и пристигнал при Бероя. И докато там конете и изморената войска на Деций си почивали, Книва се спуснал със своите готи изведнъж като светкавица, разбил римската войска и подгонил императора заедно с малцината, които могли да избягат, отново през Алпите¹ към Еусция в Мизия, гдето по това време пребивавал Гал², началникът на лимеса, с доста голям отред бойци. Деций, след като събрал войски както от тука, така и от Ускус³, се приготвил за предстоящото сражение. 103. След дълга обсада Книва влязал във Филипопол, оплячкосал го и се съюзил с намиращия се в града пълководец Приск⁴, като че ли имал намерение да воюва с Деций. Като влезли в сражение, веднага ранили смъртоносно със стрела сина на Деций. Разказват, че когато видял това, бащата, за да повдигне духа на войниците, бил казал: „Никой да не скърби! Смъртта на един войник не е загуба за държавата!“ Но все пак, като не могъл да овладее бащините си чувства, той нападнал неприятеля с желание или да умре, или да отмъсти за сина си. А когато дошъл при Абрит, град в Мизия, бил обкръжен от готите и сам загинал, туряйки по този начин край и на властта и на живота си. Това място и до днес се нарича „Дециев олтар“, и то защото там той преди сражението бил принесъл на идолите необикновени жертви.

8. Емилиан заграбва властта в Мизия

105. Тъй като готите често опустошавали Мизия поради нехайството на императорите, тогава някой си Емилиан⁵, щом видял, че това става безнаказано и че не може да бъде отстранен от никого без големи жертви от страна на държавата, и сметнал, че съдбата може да се покаже към него също благосклонна, заграбил властта в Мизия, привлякъл

a) boream LXYZ, boroeam A^a, beroeam HPVAb. b) ad eusciam (sic HVO, *usciam P¹, eosciam L, euschiam XYZ, tusciam P², B), rursus om. A. c) misia L, mysiam Z, misiam OY, moesiam AB, maesiam X. d) de usco HPVL, edeusco A, de eusco XZ, de euscho Y, de osco O, de orto B: intellegitur Oescus. e) moesiam AX, maesiam Y, om. OB. f) mysia L, mesiam O, moesiam LB.

¹ Сиреч Стара планина. ² Става дума за управителя на провинция Долна Мизия Требониан Гал, по-късно (251—253) римски император. Вж. стр. 84, бел. 6. ³ Ускус или Ескус, дн. Гиген, Никополоко. ⁴ За Приск вж. стр. 91, бел. 5. ⁵ За Емилиан вж. стр. 84, бел. 7.

arripuit omneque manu militari ascita coepit urbes et populos devastare. Contra quem intra paucos menses dum multitudo apparatus adcreveret, non minimum incommodum rei publicae parturivit; qui tamen in ipso pene nefario conatus sui initio extinctus et vitam et imperium, quod inhiabat, amisit. (p. 85₄₋₁₀).

9. Gothi Anchialum aggrediuntur

108. Post Asiae ergo tale excidium Thracia eorum experta est feritatem. Nam ibi ad radices Emi montis et mari vicinam Anchialos^a civitatem adgressi mox adeunt, urbem, quam dudum Sardanaphalus, rex Parthorum, inter limbum maris et Emi radices locasset. 109. Ibi ergo multis feruntur mansisse diebus aquarum calidarum delectati lavacris, quae ad duodecimo^b miliario Anchialitanae^c civitatis sunt siti, ab imo suae fontis ignei scaturientes, et inter reliqua totius mundi thermarum innumerebilia loca omnino precipua et ad sanitatem infirmorum efficacissima. (p. 86₅₋₁₂).

10. Gothi Romanos adiuvant

110. Exinde ergo ad proprias sedes regressi post haec a Maximiano imperatore rediguntur in auxilio Romanorum contra Parthos rogati, ubi omnino datis auxiliariis fideliter decertati sunt. Sed postquam Caesar Maximinus pene cum eorum solacia Narseum regem Persarum Saporis magni nepotem fugasset eiusque omnes opes simulque uxores et filios depraedasset Achillemque in Alexandria Dioclitianus superasset et Maximianus Herculus in Africa Quinquegentianos adtrivisset, pacem rei

към себе си цялата военна сила и започнал да опустошава градовете и да ограбва населението. Докато се събирали множество военни сили срещу него, в течение на няколко месеца той успял да причини немалко злини на държавата. Все пак неговите нечестиви опити почти в самото им начало били осуетени и така той загубил и живота и властта, към която се домогвал жадно.

9. Готите нападат Анхиало

108. След тия опустошения в Азия Тракия почувствувала жестокостта на готите. Тук именно при полите на планината Хемус те предприели нападение¹ към близкия до морето град Анхиало и скоро се приближили до него. Тоя град, разположен между морския бряг и полите на Хемус, бил основан някога от Сарданапал², царя на партите. 109. Тук те останали, както казват, много дни, като се наслаждавали на топлите бани³, които се намират при дванадесетия милиарен стълб от град Анхиало. Горещите им води бликат из дълбините на своя извор и между останалите безбройни топли бани по гелия свят те са във всяко отношение отлични и най-полезни за лекуване на болни.

10. Готите помагат на римляните

110. После те⁴ се върнали в земите си, а след това, повикани от император Максимиан⁵, дошли на помощ на римляните против партите. Там те дали мощни войски и се били напълно предадено. А след като с тяхна помощ цезар Максимиан⁶ почти пропъдил персийския цар Нарзей, внука на великия Сапор, и взел като плячка всичките му богатства заедно с жените и синовете му, след като Диоклетиан победил Ахил в Александрия, а Максимиан Херкулий смазал в Африка квинквегенцианите, римляните

a) anchialos A. b) a quintodecimo miliario OB. c) anchilitanae LXYZ, achialitane A.

¹ Според някои градът Анхиало бил превзет от готите през 270 г. Срв. *Schmidt*, Die Ostgermanen², стр. 220, бел. 5. ² В действителност Сарданапал е основал друг град пак със същото име в Киликия. ³ Това са т. н. Aquae Callidae, дн. Бургаски (по-рано Айтоски) бани. Срв. *Иречек*, Пътувания, стр. 757 сл. ⁴ Сиреч готите. ⁵ Сиреч Максимиан Галерий. Касае се за участието на готи във войската на Галерий при похода му през пролетта на 297 г. срещу персите. Вж. *Евтропий*, IX 24, 1—2 (тук стр. 87). Срв. *Schiller*, Geschichte, II, стр. 143. ⁶ Сиреч Максимиан Дая Вж. стр. 88, бел. 2.

publicae nacti coeperunt quasi Gothos neglegere. 111. Nam sine ipsos dudum contra quasvis gentes Romanus exercitus difficile decertatus est. Apparet namque frequenter, quomodo invitabantur sic: ut et sub Constantino rogati sunt et contra cognatum eius Licinium arma tulerunt eumque devictum et in Thessalonica clausum privatum ab imperio Constantini victoris gladio trucidarunt. (pp. 86₁₃—87₃).

11. Hister qui et Danubius vocatur

114. Erat namque illis tunc ab oriente Gothus, ab occidente Marcomanus, a septentrione Hermundolus, a meridie Histrum, qui et Danubius dicitur. (p. 87₁₅₋₁₇).

12. De Venetis, Antis Sclavinisque

119. Post Herulorum cede item Hermanaricus in Venethos^a arma commovit, qui, quamvis armis despecti, sed numerositate polentes, primum resistere conabantur. Sed nihil valet multitudo inbellium, praesertim ubi et deus permittit et multitudo armata advenerit. Nam hi, ut in initio expositionis vel catalogo gentium dicere coepimus, ab una stirpe exorti, tria nunc nomina ediderunt, id est Venethi, Antes^b, Sclaveni^c; qui quamvis nunc, ita facientibus peccatis nostris, ubique deseviunt, tamen tunc omnes Hermanarici imperiis servierunt. (pp. 88₁₈—89₃).

13. De Hunnorum migratione et de eorum cultu habituque

121. Post autem non longi temporis intervallo, ut refert Orosius, Hunnorum

осигурили мира в държавата и започнали някак да пренебрегват готите¹. 111. И наистина по-рано римската войска се сражавала мъчно без тях срещу каквито и да е племена. Ние често виждаме как са ги викали, че дори по времето на Константин² те били помолени и вдигнали оръжие срещу неговия роднина Лициний, когото убили по заповед на победителя Константин, след като бил победен и затворен в Солун като частно лице.

11. Истър се нарича и Дунав

114. По това време от източната им³ страна се намирали готите, от западната — маркоманите, от север — хермундолите⁴, а от юг — Истър, който се нарича и Дунав.

12. Венети, анти и славини

119. След поражението на херулите Херманарик⁵ насочил оръжието си и срещу венетите, които, макар и слаби във военно отношение, били силни със своята многочисленост и отначало се опитали да се противопоставят. Но никакво значение няма големият брой невоинствени люде, особено когато и бог ги изоставя, а и въоръжено множество е нахлуло. Наистина те, както почнахме да обясняваме в началото на изложението или в списъка на племената, са от един и същ произход, а сега се явяват под три имена, т. е. венети, анти и славини. Ако и сега да вилнеят навред поради нашите грехове, все пак тогава всички те робували на Херманариковата власт.

13. Преселението на хуните и техният начин на живот

121. Обаче не след дълго време, както съобщава Орозий⁶, хунският народ,

a) uenethos XYZ, uenetos AOB, uethos HPVL. b) antei O, hentes A. c) sclavi OB.

¹ За тия събития вж. *Евтропий*, IX 22, 1, и тук стр. 87, бел. 2 и 3. ² Император, Константин I (306—337). ³ Сиреч от източната страна на вандалите. ⁴ Под хермундоли се разбира германското племе Hermunduri, което тук у *Йорданес* се споменава за последен път, след което сведенията за него изчезват. Срв. *Haug*, Hermunduri, PWRE, VIII, кол. 906. ⁵ Херманарик е един от най-изтъкнатите остготски крале. По негово време (средата на IV в.) остготските племена достигнали голяма мощ. Край на това положение турило хунското нашествие, което пропъдило готите към балканските провинции на Римската империя (376 г.). Срв. *Schmidt*, Die Ostgermanen², стр. 240 сл. 252. ⁶ Става дума за известния историк Павел Орозий (за него вж. тук стр. 206). Относно неговата бележка за хуните вж. VII 33, 10 (тук стр. 212).

gens omni ferocitate atrocior exarsit in Gothos. Nam hos, ut refert antiquitas, ita extitisse conperimus. Filimer rex Gothorum et Gadarici magni filius qui post egressu Scandzae insulae iam quinto loco tenens principatum Getarum, qui et terras Scythicas cum sua gente introisse superius a nobis dictum est, repperit in populo suo quasdam magas mulieres, quas patrio sermone Haliurunnas is ipse^a cognominat^b, easque habens suspectas de medio sui proturbat longeque ab exercitu suo fugatas in solitudinem coegit errare. 122. Quas spiritus immundi per herimum vagantes dum vidissent et eorum complexibus in coitu miscuissent, genus hoc ferocissimum ediderunt, quae fuit primum inter paludes, minutum tetrum atque exile quasi hominum genus nec alia voce notum nisi quod humani sermonis imginem adsignabat. Tali igitur Hunni stirpe creati Gothorum finibus advenerunt. 123. Quorum natio saeva, ut Priscus istoricus refert, Meotida palude ulteriore ripa insidens, venationi tantum nec alio labore experta, nisi quod, postquam crevisset in populis, fraudibus et rapinis vicinarum gentium quiete conturbans. Huius ergo gentis, ut adsolet, venatores, dum in interioris^c Meotidae ripam venationes inquirent, animadvertunt, quomodo ex improviso cerva se illis optulit ingressaque paludem nunc progrediens nunc subsistens index viae se tribuit. 124. Quam secuti venatores paludem Meotidam, quem inpervium ut pelagus aestimant, pedibus transierunt. Mox quoque Scythica terra ignotis apparuit, cerva disparuit. Quod, credo, spiritus illi, unde progeniem trahunt, ad Scytharum invidia id egerunt. 125. Illi vero, qui praeter Meotidam alium mundum esse paenitus ignorabant, admiratione ducti terrae Scythicae et, ut sunt sollertes, iter illud nullae ante aetati notissimum divinitus sibi ostensum rati, ad suos redeunt, rei gestum^d edocent, Scythiam laudant persuasaque gente sua

по-жесток от всяка жестокост, се навърлил върху готите. За техния произход узнаваме от древните предания следното. Филимер, крал на готите и син на великия Гадарих, който след изселването от остров Скандца¹ бил вече петият владетел на гетите и който, както казахме по-горе, бил навлязъл със своето племе в скитските земи, открил wśród своя народ някакви магьосници, които самият народ нарича на своя език халиуруни. Понеже ги смятал за подозрителни, той ги прогонил от своята среда и ги заставил да скитат далеч от войската му в пустинни места. 122. Когато нечистите духове ги видели да бродят по пустинята, съчетали се с тях в брачни прегръдки и създали това най-жестоко племе. Това дребно, отвратително, незначително и едва наподобяващо човеци племе, известно с реч, която само далеч се приближавала до човешкия говор, живеело отначало сред блатата. И тъй, хуните, които имали такъв произход, достигнали до земите на готите. 123. Това диво племе, както съобщава историкът Приск, се настанило на отвъдния бряг на Меотидското езеро, като се занимавало само с лов и с никаква друга работа освен с измами и грабежи, с които смущавало спокойствието на съседните племена, след като се разраснало в народ. И тъй, когато ловци от това племе търсели по своя обичай лов по вътрешния бряг на Меотида, забелязали как неочаквано една кошута се изпречила пред тях, навлязла в блатото и им показвала пътя, като ту вървяла напред, ту се спирала. 124. Ловците я последвали и преминали пешком Меотидското езеро, което смятали, че е небребродимо като море. Щом се показала непознатата им скитска земя, кошутата изчезнала. Това, мисля, са извършили от омраза към скитите онези духове, от които хуните били произлезли. 125. Но понеже хуните никак не знаели, че отвъд Меотида има друг свят, те били обзети от възхищение към скитската земя. Със своята досетливост помислили, че този път, който никога преди това не бил известен, им бил посочен от божеството. Те се завърнали при съплеменниците си, разказали им случката, въз-

a) is (his SO) ipse (ipsi L) om. A. b) cognominat SOB, cognominant HPV L, cognominavit XZ, nominavit Y, dicunt A. c) in interioris HPV, interioris LA, in ulterioris SOXZ, in ulteris Y, in ulteriori B. d) regestum LO, rem gestam XYZ.

¹ Дн. Скандинавски полуостров. В съзнанието на Йорданес и у други автори той е представлявал остров.

via, qua cerva indice dedicerant, ad Scythiam properant, et quantoscumque prius in ingressu Scytharum habuerunt, litavere victoriae, reliquos perdomitos subegerunt. 126. Nam mox ingentem illam paludem transierunt, ilico Alpidzuros, Alcildzuros, Itimaros, Tuncarsos et Boiscos, qui ripae istius Scythiae insedebant, quasi quaedam turbo gentium rapuerunt. Halanos quoque pugna sibi pares, sed humanitate, victu formaque dissimiles, frequenti certamine fatigantes, subiugaverunt. 127. Nam et quos bello forsitan minime superabant, vultus sui terrore nimium pavorem ingerentes, terribilitate fugabant, eo quod erat eis species pavenda nigridinis et velud quaedam, si dici fas est, informis offa, non facies, habensque magis puncta quam lumina. Quorum animi fiducia turvus prodet aspectus, qui etiam in pignora sua primo die nata desaeviunt. Nam maribus ferro genas secant, ut ante quam lactis nutrimenta percipiant, vulneris cogantur subire tolerantiam. 128. Hinc inberbes senescunt et sine venustate efoebi sunt, quia facies ferro sulcata tempestivam pilorum gratiam cicatricis absumit. Exigui quidem forma, sed argutis motibus expediti et ad equitandum promptissimi, scapulis latis, et ad arcus sagittasque parati firmis cervicibus et superbia semper erecti. Hi vero sub hominum figura vivunt beluina saevitia. (pp. 89₆—91₉).

14. Hunni Ostrogothos subigunt

129. Quod genus expeditissimum multarumque nationum grassatorem Getae ut viderunt, paviscunt, suoque cum rege deliberant, qualiter tali se hoste subducant. Nam Hermanaricus, rex Gothorum, licet, ut superius retulimus, multarum gentium extiterat triumphator, de Hunnorum tamen adventu dum cogitat, Rosomonorum gens

хвалили Скития и като ги убедили, побързали към тая страна по пътя, който им посочила кошутата. Колкото скити заловили при първото си нахлуване, те ги принесли в жертва на победата, а останалите победили и покорили¹. 126. Наистина, като преминали онова огромно езеро, те като някаква вихрушка wśród народите веднага повлекли със себе си алпидзурите², алцилдзурите², итимарите², тункарсите² и боиските², които населявали брега на тая част от Скития. Те изтопили в чести сражения и аланите, които били войнствени като тях, но се отличавали по нрави, начин на живеене и красива външност, и ги покорили. 127. А със страшния си изглед те внушавали ужас и на тези, които може би не превъзхождали във военно отношение, и тъй ги прогонвали, понеже били извънредно черни и имали за лице, ако може така да се каже, някаква безформена маса с очи, които по-скоро наподобявали точки. Техният свиреп изглед издавал самоувереността им. Те проявявали свирепост дори към собствените си деца още в първия ден от раждането им: набраздявали с нож бузите на момчетата, за да ги свикнат да понасят рани, преди още да са засукали. 128. Затова остарявали без брада и като младежи не били привлекателни, понеже белезите от раните по набразденото от ножа лице им пречели да се украсят своевременно с брада. Те били дребни на ръст, но пъргави и отлични ездачи, били широкоплещести, годни да стрелят с лъкове и стрели, имали яки вратове и ходели винаги с гордо изправени глави. Под човешки образ те живеели като диви зверове.

14. Хуните покоряват остготите

129. Гетите, щом видели този винаги готов за война народ, който бил насилник на много народи, уплашили се и се съветвали със своя крал как да се отърват от такъв неприятел. Наистина Херманарик, вождът на готите, както по-горе разказахме, спечелил победи над много народи, обаче докато мислите му били

¹ Относно тази легенда вж. *Ив. Дуйчев*, ИИБИ. 3—4, 1951, стр. 442 сл. с л-ра.

² Алпидзури и алцилдзури се отъждествяват с племето амилзури, което вероятно било от хунски произход и обитавало край Дунава. Итимарите също са обитавали близо до Дунава и се смятали за сродни на хуните. Тункарсите (тоносурите според Приск) и боиските (воиските) били племена, подчинени на хуните. Този пасаж е под влияние на *Приск* (Excerpta de legat., I, 1,).

infida, quae tunc inter alias illi famulatum exhibebat, tali eum nanciscitur occasione decipere. Dum enim quandam mulierem Sunilda nomine ex gente memorata pro mariti fraudulento discessu rex furore commotus equis ferocibus inligatam incitatisque cursibus per diversa divelli praecipisset, fratres eius Sarus et Ammius, germanae obitum vindicantes, Hermanarici latus ferro petierunt; quo vulnere saucius egram vitam corporis inbecillitate contraxit. 130. Quam adversam eius valitudinem captans Balamber rex Hunnorum in Ostrogotharum parte movit procinctum, a quorum societate iam Vesegothae quadam inter se intentione seiuncti habebantur. Inter haec Hermanaricus tam vulneris dolore quam etiam Hunnorum incursionibus non ferens grandevus et plenus dierum centesimo decimo anno vitae suae defunctus est. Cuius mortis occasio dedit Hunnis praevalere in Gothis illis, quos dixeramus orientali plaga sedere et Ostrogothas nuncupari. (pp. 91₁₀—92₄).

заети около появата на хуните, вероломният народ на росомоните¹, който му бил между другите подвластен, намерил следния случай да го измами. Когато кралят, побеснял от гняв, накарал да бъде разкъсана една жена от споменатия народ, на име Сунилда, заради коварното бягство на мъжа ѝ, като била привързана за буйни коне и конете били подгонени да тичат в различни посоки, братята ѝ Сар и Амий, за да отмъстят за смъртта на сестра си, наранили Херманарик с меч в слабините. Вследствие на тази рана той ослабнал телесно и залинял. 130. Баламбер, вождът на хуните, използвал тая негова болнаост и нахлул с войската си в страната на остготите, от съюза с които вестготите се били вече отделили поради някакъв спор с тях. Между това умрял Херманарик в дълбока старост на сто и десет години, понеже не могъл да понася както болката от раната, така и нахлуването на хуните. Неговата смърт дала на хуните възможност да получат надмощие над тези готи, които, както казахме, живеели на изток и се наричали остготи.

15. *Visigothi in fidem Christianam convertuntur et in Moesia considunt*

131. Vesegothae id est illi alii eorum socii et occidui soli cultores, metu parentum exterriti, quidnam de se propter gentem Hunnorum deliberarent, ambigebant, diuque cogitantes tandem communi placito legatos in Romania direxerunt ad Valentem imperatorem fratrem Valentiniani imperatoris senioris, ut, partem Thraciae sive Moesiae si illis traderet ad colendum, eius se legibus eiusque vivere imperiis subderentur. Et, ut fides uberius illis haberetur, promittunt se, si doctores linguae suae donaverit, fieri Christianos. 132. Quod Valens conperto mox gratulabundus annuit, quod ultro petere voluisset, susceptosque in partibus Moesiae Getas^a quasi murum regni sui contra ceteras statuit gentes. Et quia tunc

15. *Вестготите стават християни и се заселват в Мизия*

131. Вестготите пък, съюзници на остготите и обитателите на западната земя, обхванати от страха на своите едноплеменници, се двоумели какво да предприемат поради настъплението на хунското племе. След дълго обмисляне най-сетне, по общо решение, те провели пратеници в Романия² при император Валент, брат на император Валентиниан Стари, с предложение, ако им предаде част от Тракия или Мизия за поселване, да приемат да живеят според неговите закони и под негова власт. И за да му вдъхнат по-голямо доверие, обещали да станат християни, ако им даде наставници на техен език. 132. Щом узнал това, Валент веднага се съгласил с радост, понеже той самият мислел да иска същото. Той приел гетите в пределите на Мизия и ги поставил като крепостна стена на своята държава срещу другите народи. Но тъй като тогава император

a) gestas HPV, gentis YZ.

¹ Това е един митически народ, за който не се знае нищо сигурно. бел. 1. Следващото изложение е под влияние на *Амиан Марцелин*, XXXI, 4, 1.

² Вж. стр. 328,

Valens imperator Arrianorum perfidia saucius nostrarum partium omnes ecclesias obturasset, suae parti fautores ad illos dirigit praedicatores, qui venientes rudibus et ignaris ilico perfidiae suae virus infundunt. Sic quoque Vesegothae a Valente imperatore Arriani potius quam Christiani effecti. 133. De cetero tam Ostrogothis quam Gepidis parentibus suis pro affectionis gratia euangelizantes huius perfidiae culturam edocentes, omnem ubique linguae huius nationem ad culturam huius sectae invitaverunt. Ipsi quoque, ut dictum est, Danubio transmeantes Daciam ripensem, Moesiam Thraciasque permissis principis insederunt. (p. 92₅₋₂₀)

16. *De Gothorum rebellionem et de Valentis interitu*

134. Quibus evenit, ut adsolet genti, necdum bene loco fundatis, penuria famis, coeperuntque primates eorum et duces, qui regum vice illis praeerant, id est Fritiger-nus, Alatheus et Safrac, exercitus inopiam condolare negotiationemque a Lupicino Maximoque Romanorum ducum expetere. Verum quid non auri sacra fames compellit adquiescere? Coeperunt duces avaritia compellente non solum ovium bovumque carnes, verum etiam canum et inmundorum animalium morticina eis pro magno contradere, adeo, ut quemlibet mancipium in uno pane aut decem libris carne mercarent. 135. Sed iam mancipiis et supellectile deficientibus filios eorum avarus mercator victus necessitate exposcit. Haut enim secus parentes faciunt salute suorum pignorum providentes: faciliusque deliberant ingenuitatem perire quam vitam, dum misericorditer alendus quis venditur quam moriturus servatur. Contigit etenim illo sub tempore erumnoso, Lupicinus ut ductor Romanorum Fritiger-nus Gothorum regulum in convivio invitaret dolumque ei, ut post exitus docuit, moliretur. 136. Sed Fritiger-

Валент бил заразен от арианското лъжеучение и бил затворил всички църкви на нашето вероизповедание, той изпратил при тях като проповедници привърженици на своята секта. А те, като дошли, влели на простите и невежи вестготи отровата на своето лъжеучение. Така и вестготите били превърнати от император Валент по-скоро в ариани, отколкото в християни. 133. Прочее те проповядвали евангелието както на остготите, така и на гепидите, свои сродници, от ревност към вярата и ги научили да изповядват това лъжеучение, и привлекли към изповядване на тази ерес целия народ, който говорел на този език, гдето и да се намирал. А те самите, както се казва, преминали Дунава и се заселили с позволение на императора в Крайбрежна Дакия, в Мизия и в Тракия.

16. *Готите въстават. Смъртта на император Валент*

134. Всред вестготите, понеже не били още добре уседнали, както обикновено става у хората, се появил глад поради лишения. Техните първенци и вождове, които у тях заемат мястото на крале, именно Фритигерн, Алатей и Сафрак, понасяли с болка оскъдицата в сред войската и поискали от римските пълководци Луцин и Максим да им уредят пазари. Обаче към какво ли не ни кара да прибъгваме проклетата жажда за злато? Пълководците, подбуждани от алчност, започнали да им продават твърде скъпо не само месо от овце и говеда, но също и мърша от кучета и нечисти животни, и вземали срещу един хляб или десет либри месо какъвто и да е роб. 135. Но когато се свършили робите и покъщнината им, алчният търговец, като използвал оскъдицата на храна, изисквал вече техните синове, защото родителите не могли да постъпят по друг начин, за да спасят своите деца. Те разсъждавали, че е по-добре някой да загуби свободата, отколкото живота си, като го продават от състрадание, за да бъде хранен, отколкото да го запазят, за да умре. В тия тежки времена Луцин, като римски вожд, поканил на угощение Фритигерн, краля на готите, и му устроил примка, както станало ясно покъсно. 136. Фритигерн, без да подозира

nus dolum nescius cum paucorum comitatu ad convivium veniens, dum intus in preturio aepularetur, clamorem miserorum morientium audiret: nam in alia parte socios eius reclausos dum milites ducis sui iussu trucidare conarentur et vox morientium duriter emissa iam suspectis auribus intonaret, ilico aperto dolo cognoscens Fritigernus evaginato gladio e convivio non sine magna temeritate velocitateque egreditur suosque socios ab imminente morte ereptos ad necem Romanorum instigat. **137.** Qui nacti occasione votiva elegerunt viri fortissimi in bello magis quam in fame deficere, et ilico in ducum Lupicini et Maximi armantur occisione. Illa namque dies Gothorum famem Romanorumque securitatem ademit, coeperuntque Gothi iam non ut advenae et peregrini, sed ut cives et domini possessoribus imperare totasque partes septentrionales usque ad Danubium suo iuri tenere. **138.** Quod conperiens in Antiochia Valens imperator mox armato exercitu in Thraciarum partes egreditur; ubi lacrimabile bello commissio vincentibus Gothicis in quodam praedio iuxta Adrianopolim saucius ipse refugiens ignorantibusque, quod imperator in tam vili casula delitisceret, Gothicis, ignemque, ut adsolet saeviente inimico, supposito, cum regali pompa crematus est, haut secus quam dei prorsus iudicio, ut ab ipsis igni conbureretur, quos ipse vera fide petentibus in perfidia declinasset ignemque caritatis ad gehennae ignem detorsisset. Quo tempore Vesegothae Thracias Daciaque ripense post tanti gloria tropaei tamquam solum genitalem potiti coeperunt incolere. (pp. 93₁—94₁₂).

17. De bello Gothico Theodosii et de foedere inito

139. Sed Theodosio ab Spania Gratianus imperator electo et in orientali principatu

измамата, дошъл на угощение с малка свита. Докато той пирувал вътре в преториума¹, дочул виковете на умиращи нещастници. И наистина, по заповед на своя началник войниците се опитвали да избият затворените в една друга част на сградата негови другари и сърдцераздиращо разнасящият се глас на умиращите достигнал до ушите на обзетия вече от подозрение Фритигерн. Той веднага разбрал очевидната измама и с изваден меч напуснал твърде смело и бързо угощението, изтръгнал своите другари от заплашващата ги смърт и ги подбудил да избият римляните. **137.** Тези извънредно храбри мъже, като намерили желанието вече случай, предпочели да загинат по-скоро във война, отколкото от глад, и веднага грабнали оръжие, за да убият военачалниците Лупицин и Максим. И наистина този ден сложил край на глада на готите и на сигурността на римляните. И готите не вече като пришълци и чужденци, а като граждани и господари започнали да повеляват над притежателите на земите, започнали да владеят всички северни области чак до Дунава и ги държали под своя власт. **138.** Щом император Валент узнал това в Антиохия, веднага потеглил с готова за бой войска за тракийските земи. Тук станало едно злополучно сражение, в което готите победили. Сам императорът, ранен, избягал в някакво имение до Адрианопол и бил изгорен заедно със своята свита, когато готите, които не знаели, че той се бил скрил в такава проста колиба, я запалили, както постъпва свиреп неприятел. Така се случило напълно по божия воля той да бъде изгорен от тези, които отклонил в лъжливата вяра, когато те го молели за истинска вяра, и чийто огън на любовта той превърнал в огън на ада. По това време след тая славна победа вестготите, като завладели тракийските земи и Крайбрежна Дакия, започнали да се настаняват в тях като в родна земя.

17. Войната на Теодосий с готите и сключеният с тях договор

139. Когато Грациан избрал за император Теодосий² от Испания и го по-

¹ Преториумът е сградата на шаба на военачалника.

² Това е имп. Теодосий I (379—395)

loco Valentis patrum subrogato, militaremque disciplinam mox in meliori statu reposita ignavia priorum principum et desidia exclusa Gothus ut sensit, pertimuit. Nam imperator acri omnino ingenii virtuteque et consilio clarus dum praecptorum saeveritate et liberalitate blanditiaque sua remissum exercitum ad fortia provocaret. **140.** At vero ubi milites principe meliore mutato fiduciam acceperunt, Gothos impetere temptant eosque Thraciae finibus pelunt. Sed Theodosio principe pene tunc usque ad desperationem egrotanti datur iterum Gothis audacia divisoque exercitu Fritigernus ad Thessaliam praedandam, Epiros et Achaiam digressus est, Alatheus vero et Safrac cum residuis copiis Pannoniam petierunt. **141.** Quod cum Gratianus imperator, qui tunc a Roma in Gallis ob incursione Vandalorum recesserat, conperisset, quia Theodosio fatali desperatione succumbente Gothi maius saevirent, mox ad eos collecto venit exercitu, nec tamen fretus in armis, sed gratia eos muneribusque victurus, pacemque, victualia illis concedens, cum ipsis inito foedere fecit.

142. Ubi vero post haec Theodosius convaluit imperator repperitque cum Gothis et Romanis Gratiano imperatore pepigisse quod ipse optaverat, admodum grato animo ferens et ipse in hac pace consentit, Aithanaricoque rege, qui tunc Fritigerno successerat, datis sibi muneribus sociavit moribusque suis benignissimis ad se eum in Constantinopolim accedere invitavit. **143.** Qui omnino libenter adquiescens regia urbe ingressus est miransque: „en“, inquit, „cerno, quod saepe incredulus audiebam“, famam videlicet tantae urbis; et huc illuc oculos volvens nunc situm urbis commeatuque navium, nunc moenia clara prospectans miratur, populosque diversarum gentium quasi fonte in uno e diversis par-

ставил в източната част на империята на мястото на своя чичо Валент, готите се изплашили, когато почувствували, че военната дисциплина бързо била подобрена и че нехайството и бездействието на по-раншните владетели били отстранени. И наистина императорът, който се отличавал изобщо с остър ум, храброст и предвидливост, подтикнал със строгите си заповеди, със щедростта и приветливостта си отпуснатата войска към храбри дела. **140.** А войниците, щом си възвърнали чрез новия, по-добър император, самоувереността, нападнали готите и ги изгонили от Тракия. Но когато император Теодосий легнал почти безнадежно болен¹, готите отново добили смелост. Те разделили войските си, като Фритигерн се отправил да плячкосва Тесалия, Епир и Ахея, а Алатей и Сафрак с останалите отреди потеглили за Панония. **141.** Император Грациан пък, който се бил отправил тогава от Рим за Галия поради нахлуването на вандалите, като узнал, че готите сега вилнеят още повече поради тежкото заболяване на Теодосий, събрал войската си и бързо се отправил срещу тях, за да ги победи, обаче не със силата на оръжието, а с доброжелателство и подаръци и като им дал хранителни припаси, сключил с тях мир и съюз.

142. А когато император Теодосий оздравял и научил, че от император Грациан е сключен договор между готи и римляни, което и сам той бил желал, зарадвал се много и сам дал съгласието си за този мир². Той привлякъл за съюзник крал Атанарих, който тогава бил наследил Фритигерн, като му дал подаръци и най-любезно го поканил да дойде при него в Константинопол. **143.** Атанарих с голямо удоволствие се съгласил и когато влизал в Царския град, удивен казал: „Ето, сега виждам това, за което съм чувал често с недоверие“ — именно славата на този преголям град. И като си въртял очите на различни страни, той се удивлявал, като разглеждал ту разположението на града и движението на корабите, ту прочутите крепостни стени. Като виждал тълпи от различни племена, подобно на вода, която блика от

¹ Император Теодосий е бил тежко болен на легло няколко седмици през есента на 380 г. Той прекарал болестта в Солун. Срв. *Schmidt, Die Ostgermanen*², стр. 417. ² Договорът бил сключен на 3 октомври 382 г.

tibus scaturiente unda, sic quoque milite ordinato aspiciens: „deus“ inquit, „sine dubio terrenus est imperator et quisquis adversus eum manu moverit, ipse sui sanguinis reus existit“. 144. In tali ergo admiratione maioreque a principe honore suffultus paucis mensibus interiectis ab hac luce migravit. Quem princeps affectionis gratia pene plus mortuum quam vivum honorans dignae tradidit sepulturae, ipse quoque in exequiis feretro eius praeciens.

145. Defuncto ergo Aithanarico cunctus eius exercitus in servitio Theodosii imperatoris perdurans Romano se imperio subdens cum milite velut unum corpus effecit militiaeque illa dudum sub Constantino principe foederatorum renovata et ipsi dicti sunt foederati. E quibus imperator contra Eugenium tyrannum, qui occiso Gratiano Gallias occupasset, plus quam viginti milia armatorum fideles sibi et amicos intellegens secum duxit victoriaeque de praedicto tyranno potitus ultionem exegit. (pp. 94₁₃—96₉).

18. De Aetii origine

176. Aetius ergo patricius tunc praerat militibus, fortissimorum Moesium stirpe progenitus in Dorostorena civitate a patre Gaudentio, laborès bellicos tolerans, rei publicae Romanae singulariter natus, qui superbam Suavorum Francorumque barbariem immensis caedibus servire Romano imperio coegisset. 177. Hunnis quoque auxiliariis Litorio ductante contra Gothos Romanus exercitus movit procinctum, diuque ex utraque parte acies ordinatae cum utriusque fortes et neuter infirmior esset, datis dextris in pristina concordia redie-

различни места в един извор, като виждал също и наредените войници, казал: „Без съмнение императорът е земен бог, и който вдигне ръка срещу него, сам става виновник за собствената си смърт“.

144. Обхванат от толкова голям възторг и обсипан с още по-големи почести от императора, няколко месеца по-късно той напуснал тоя свят. Императорът поради привързаността си към него му устроил тържествено погребение, като го почел след смъртта му още повече, отколкото приживе, и дори на погребалното шествие сам вървял пред носилката му.

145. След смъртта на Атанарих цялата му войска останала на служба при император Теодосий, като се подчинила на римското командване и се сляла като че ли в едно цяло с войската. И тъй като била възстановена службата на федерати, създадена неотдавна при император Константин, и самите готи били наречени федерати¹. Императорът, знаейки че те са негови верни хора и приятели, повел със себе си над 20 000 въоръжени войници от тях срещу узурпатора Евгений², който, след убийството на Грациан, бил завзел Галия, и отмъстил, като спечелил победа над споменатия узурпатор.

18. Произходът на Аеций

176. Тогава началник на войниците бил патрицият Аеций³. Той бил от гр. Дуросторум и произхождал от народа на извънредно храбрите мизи. Баща му се наричал Гауденций. Той понасял военните несгоди и бил създаден като че ли само за римската държава, с големи поражения бил принудил гордите варварски племена свевите⁴ и франките¹⁷⁶⁷ да служат на римската власт. 177. Дори римската войска под предводителството на Ликторий предприела поход с хунски помощни войски срещу готите. След като строените от едната и от другата страна войски дълго време издържали и нито една от тях не се оказала по-слаба, те се помирили и се върнали към предишното си съгласие.

¹ За федератите вж. стр. 108, бел. 4. ² Флавий Евгений, който симпатизирал на езициството, бил провъзгласен за император от войската на 22 август 392 г. На 6 септември 394 г. Евгений бил убит и бунтът му ликвидирал. Срв. *Stein, Geschichte*, I, стр. 326 сл., 334. ³ Флавий Аеций е един от най-известните римски пълководци, който успял да спре нашествието на Атила. Бил роден в Дуросторум, дн. Силистра, към 390 г., а убит през 454 г. Срв. *Seeck, Aetius, PWRE*, I, кол. 701—703, п. 4. ⁴ Свевите и франките са западногермански племена.